

A Dicsérjük Istent és a szapphói strófa

A Szentháromság ünnepét követő 20. vasárnaptól kezdődően a *Dicsérjük Istent* (EÉ 52) a heti énekünk. A hét igéje így buzdít: „...élj törvény szerint, törekedj szeretetre, és légy alázatos Istennel szemben.” (Mik 6,8) Ehhez kérjük az énekelt imádsággal Isten kíséretét, erejét és törvényét.

Paul Gerhardt (1607–1676) énekszövegéhez berlini kántor munkatársa, Johann Crüger (1598–1663) írt dallamot a tőle megszokott eleganciával: éneklés közben úgy érezzük, mintha egyre csak emelkednénk, s szinte erőszakkal ránt ismét földre a dallamot lezáró rövidke sor. A dallami ötleteken túl a kísérő harmóniak – Crüger maga adott kíséretet dallamához – biztosítják ezt az emelkedő érzést: a C-dúr kezdősor végére az egy hanggal magasabb d-moll felé térünk ki; a következő sor még egy fokkal magasabbról indul (e-moll), hogy végül az alaphangnem fényes domináns hangnemében, G-dúrban záródhasson. A harmadik sor ismét feljebb lép egyet, és A alaphangra érkezik. Innen vezet vissza rendkívüli gyorsasággal a kiinduló hangnembe a zárósor.

Ezt a három és fél soros (szótagszám: 11, 11, 11, 5) versszerkezetet *szapphói strófának* nevezzük, a Lesbosz szigetén alkotó *Szapphó* (latinosan Sappho; Kr. e. 6. század eleje) ókori görög költőnőre utalva. Az ő versformája játékosabb ritmusú volt még: a szapphói sor a hosszú és rövid szótagok váltogatására épített (– ∪; azaz trocheus) öt verslábbal, amelyek közül a harmadik daktilus volt (– ∪ ∪). A reneszánsz idején újraélesztett versforma még összetettebb ritmusú: – ∪ / – – / – ∪ / – ∪ / – ∪, általában sormetszettel az ötödik szótag után. Három ilyen hosszabb sort egy öt szótagos (– ∪ / – –) fél sor zárt le.

Ez a ritmusképlet nem volt könnyen összeegyeztethető a nyugat-európai zenével, mert ütemei változó hosszúságúak. Így jött létre a szapphói strófa *kiegyenlített* változata, amely már alkalmas a zenei ütemekbe rendezett éneklésre: – ∪ / – – / ∪ ∪ / – – / . A jellegzetes daktilus így már a sor elején megjelenik ugyan, de a szótagszám most is tizenegy, s az ötödik szótag után lehet szakaszhatár. A versszakzáró félsor változatlan maradt: – ∪ / – –.

Kedvelt versformájává lett ez a szerkezet a korai korálirodalomnak is. Énekeink közül: *Nagy hálát adjunk* (Debrecen, 1590 – EÉ 48); *Krisztus Urunknak áldott születésén és Paradicsomnak te szép élő fája* (Pécseli Király Imre, 17. század – EÉ 158 és 365); *Ó, drága Jézus, vajon mit vétettél* (Johann Heermann, 17. század – EÉ 198). A *Gyülekezeti liturgikus könyvben* is találunk két példát, melyek a szapphói strófából eredeztethetőek. *Bornemisza Péter* tanítóénekeiben (*A keresztségben elpecsételtetünk*, GyLK 798) hat szótagos záró sort találunk; Johann Heermann zsoltárszerű költeményében (*Megszégyenülni ne hagyd, Uram Isten*, GyLK 819) a záró sor mindig megismétlődik, s így tíz szótagossá válik.

Láthatjuk, a szapphói strófa önmagában nem hordoz semmiféle hangulatot. Megszólalhat általa német nagyheti korál ugyanúgy, mint vidám magyar karácsonyi örömeink. A *Dicsérjük Istent* eredetileg lendületet adó reggeli énekként énekeltük. 1982-es énekeskönyvünk szerkesztői úgy rövidítették, hogy minden napszakban énekelhető legyen.

Szükségünk is van éjjel-nappal az isten dicséret bátorítására.